

НАУКА И САВРЕМЕНИ УНИВЕРЗИТЕТ

ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ ПРЕД ИЗАЗОВИМА САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

Библиотека
НАУЧНИ СКУПОВИ
I ТОМ

Уредник
Доц. др Гордана Ђигић

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ ПРЕД ИЗАЗОВИМА САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

Тематски зборник радова

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

ФИЛОЗОФИЈА И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОСТ

Бојан Благојевић: ФИЛОЗОФИЈА КАО ДИСЦИПЛИНА? -ПОЛЕМИКА О ОДНОСУ ФИЛОЗОФИЈЕ И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОМ ПРОУЧАВАЊУ НАУКЕ	9
Власта Сикимић: INTERDISCIPLINARITY IN ONTEMPORARY PHILOSOPHY: THE CASE OF SOCIAL EPISTEMOLOGY OF SCIENCE ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОСТ У САВРЕМЕНОЈ ФИЛОЗОФИЈИ: ПРИМЕР СОЦИЈАЛНЕ ЕПИСТЕМИОЛОГИЈЕ	19
Горан Јаковљевић: ПАРМЕНИДОВА ОНТОЛОГИЈА	27
Горан Ружић: ПРИНЦИП КОНТИНУИТЕТА	35
Милан Јовановић: SOME PROBLEMS CONCERNING EMPIRICAL STUDIES IN PHILOSOPHY НЕКИ ПРОБЛЕМИ У ВЕЗИ СА ЕМПИРИЈСКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА У ФИЛОЗОФИЈИ	43
Неда Савић, Милош Марковић: ЕТИЧКА АНАЛИЗА УТИЛИТАРИСТИЧКИХ ТЕОРИЈА КАЗНИ	55
Aleksandar Pešić: TRI OSNOVNE IDEJE U POPEROVOJ LOGICI NAUČNOG OTKRÍĆA	69

САВРЕМЕНА ИСТОРИОГРАФИЈА И РАЗВОЈ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ КРОЗ ВЕКОВЕ

Jerzy Grzybowski, Marzena Grzybowska: ЕПИСКОП САВВА (ГЕОРГИЈ СОВЕТОВ) – ЕГО РОЉ В ЖИЗНИ ПОЉСКОЙ И СЕРБСКОЙ ПРАВОСЛАВНЫХ ЦЕРКВЕЙ	81
Младенка Иванковић: ЈЕВРЕЈСКА ОМЛАДИНСКА ДРУШТВА У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ	93
Божица Младеновић: РАТНЕ ОПЕРАЦИЈЕ НА МАКЕДОНСКОМ ФРОНТУ У ЈЕСЕН 1916. ГОДИНЕ У МЕМОАРИМА ПАВЛА БЛАЖАРИЋА	105
Срђан Мићић: НИШКИ ЛОГОР ЗА БУГАРСКЕ ПОЛИТИЧКЕ ЕМИГРАНТЕ (1923–1925)	115
Маријана Мраовић: „НОВА СРБИЈА У НОВОЈ ЕВРОПИ“ НА СТРАНИЦАМА КОЛАБОРАЦИОНИСТИЧКЕ ШТАМПЕ „ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА“	127

Александар Стојановић: САВРЕМЕНА ИСТОРИОГРАФИЈА О ХОЛОКАУСТУ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ 1941-1944	151
Александар Ракоњац: ПОЧЕЦИ КОРПОРАТИВИЗАЦИЈЕ ДРЖАВНОГ СЕКТОРА ИНДУСТРИЈЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ (1945–1947)	165
Александар Милетић: ИДЕОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРЕЛОМ МИЛОВАНА ЂИЛАСА 1948-1954	179
Наталија Димић: ВИЛИ БРАНТ И ЈУГОСЛАВИЈА: ПОЧЕЦИ УОБЛИЧАВАЊА "ИСТОЧНЕ ПОЛИТИКЕ"	189
Софија Божић, Душан Бајагић: ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ У СРПСКОМ/ КЊИЖЕВНОМ ЛИСТУ: ИЗВОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ САВРЕМЕНЕ ИСТОРИОГРАФИЈЕ	199
Бојан Симић: ТОКОВИ ИСТОРИЈЕ 2006–2015, АНАЛИЗА САДРЖАЈА	213
Младен Живић: ТЕМИСТОКЛОВА ДРЖАВНОСТ – ОД ОЛИМПА ДО ПОНОРА	225
Милош Ђорђевић: ЕВРОПСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ У СРБИЈИ У 18. ВЕКУ	235
Душан Бајагић, Софија Божић: НАСТАНАК МОДЕРНЕ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ У ПЕРИОДУ СРПСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ (1804–1835) ПРЕМА ВИЂЕЊУ "СРПСКОГ/КЊИЖЕВНОГ ЛИСТА"	245
Мирослав Пешић: ДЕЛАТНОСТ УСТАВОТВОРНОГ ОДБОРА НА ДОНОШЕЊУ УСТАВА ИЗ 1888. ГОДИНЕ	259
Бојана Миљковић Катић: ПРОФИЛИСАЊЕ ПРИВРЕДНИХ НАДЛЕЖНОСТИ У ДРЖАВНОЈ УПРАВИ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ	273
Александар Лукић: ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ У НИШКОМ КРАЈУ 1923. ГОДИНЕ	287
ИМПЛИКАЦИЈЕ ТРАНЗИЦИОНИХ СТРАТЕГИЈА НА ОДЛИВ МОЗГОВА И УЛОГА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ ДИЈАСПОРЕ У НАЦИОНАЛНОМ РАЗВОЈУ, ОЧУВАЊУ ИДЕНТИТЕТА И АФИРМАЦИЈИ УГЛЕДА СРБИЈЕ У СВЕТУ	
Ivana Božić Miljković: ISTORIJSKI ASPEKT ODLIVA MOZGOVA IZ SRBIJE I EKONOMSKE POSLEDICE	297
Јелена Динић, Марија Синђић: ПРЕГЛЕД СПОЉАШЊИХ И УНУТРАШЊИХ УЗРОКА ЕМИГРИРАЊА МЛАДИХ ИЗ СРБИЈЕ	311
Slobodan Miladinović: ZATVORENOST DRUŠTVENE STRUKTURE I NJENE IMPLIKACIJE NA ODLIV MOZGOVA	325
Гордана Стојић: ОРГАНИЗАЦИОНИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ ЧИНИОЦИ ЕМИГРАЦИЈЕ МЛАДИХ НАУЧНИКА	337

Зоран Јовановић, Иван Калаузовић: КУЛТУРА ДИЈАСПОРЕ,
НАЦИОНАЛНА ПАРАДИГМА 351

Saša Savić: SRPSKA INTELEKTUALNA DIJASPORA U AUSTRALIJI - TES-
LA FORUM 365

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ У ПСИХОЛОГИЈИ393

Mariyana Nyagolova: ПРИМЕНЕНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ПОДХОДА В
ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ БОЛГАРСКОЙ ПСИХОЛОГИИ (GEOGRAPHICAL
APPROACH TO THE INVESTIGATION OF THE REGIONAL HISTORY OF
PSYCHOLOGY IN BULGARIA) 377

Ana Jovančević, Miljan Jović: ŽIVOTNE POZICIJE KAO PREDIKTORI AL-
TRUIZMA 393

Milica Tošić Radev, Tatjana . Stefanović Stanojević: MOJ STIL LJUBAVI:
ZNAČAJ LIČNOSNIH ATRIBUTA I KARAKTERISTIKA PARTNERSKE
VEZE 403

Jelena Opsenica Kostić: PORODICE NASTALE PUTEM SUROGAT MATER-
INSTVA 417

Мирјана Станковић Ђорђевић: РАСКРШЋА (ОБРАЗОВНЕ) ИНКЛУЗИЈЕ У
СРБИЈИ (НИСУН 5) 427

Angelina Petrova: NEUROPSYCHOLOGISCHE FORSCHUNG UND DIE
THEORIEN UEBER MUSIKALISCHEN HOEREN - EINE REFLEKSION IM
METHODENDER MUSIKTHEORIE UND DER GEHOERBILDUNG 437

Snežana Stojiljković, Valentina Petrović, Gordana Đigić: OSOBINE LIČNOSTI I
SINDROM IZGARANJA KOD VASPITAČICA 445

Nebojša Milićević, Miroslav Komlenić: ESTETSKI DOŽIVLJAJ MANDEL-
BROTOVIH FRAKTALA, APSTRAKTNIH SLIKA I PRIRODNIH FORMI I H,
R, D ESTETSKI MODUSI 459

ПЕДАГОШКИ ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА

Александар Петровић: ХЕУРИСТИЧКИ СМИСАО АНТИЧКО-
ВИЗАНТИЈСКЕ ТРАДИЦИЈЕ И САВРЕМЕНИ ЕВРОПСКИ
УНИВЕРЗИТЕТИ 469

Jelena Maksimović, Jelena Osmanović: INTERAKCIJA METODOLOŠKIH
PARADIGMI U PEDAGOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA 481

Зоран Станковић, Невена В. Димић: ДИДАКТИЧКИ ИЗАЗОВИ И
ПЕРПЕКТИВЕ: ВИРТУЕЛНА РЕАЛНОСТ И УНИВЕРЗИТЕТСКО
ОБРАЗОВАЊЕ 493

Марија Марковић, Зорица Станисављевић Петровић: ШКОЛСКА ПЕДАГОГИЈА КАО СТУДИЈСКИ ПРЕДМЕТ НА ВИСОКОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА У СРБИЈИ 503

МАСМЕДИЈСКА КОМУНИКАЦИЈА И ФЕНОМЕНОЛОГИЈА ДИСПЕРЗИЈЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ КАПИТАЛА

Маја Kostadinovic: NEMATERIJALNA IMOVINA - INFORMACIJE I ZNANJE POSMATRANI KROZ PRIZMU MASOVNIH MEDIJA 517

Владета Радовић, Милан Дојчиновић: МАСМЕДИЈСКА КОМУНИКАЦИЈА И ЗАШТИТА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ 529

Vesna Stanković Pejnović: INTELEKTUALAC U SLUŽBI NESLOBODE I KAPITALA 551

Велибор Петковић: МЕТАРЕФЕРЕНЦЕ У ТРАНСМЕДИЈСКОЈ КОМУНИКАЦИЈИ 561

Дијана Петровска, Марина Даниловска: ОСНОВНО СРЕДСТВО ЗА СТЕКНУВАЊЕ ЗНАЕЊА НИЗ СИСТЕМОТ НА КОМПЈУТЕРИЗАЦИЈА 573

Душан Р. Бајагић¹
Институт за новију историју Србије
Софија Д. Божић²
Институт за новију историју Србије

Izvorni naučni rad
УДК 35(497.11)“1804/1835“;
94(497.11)“1804/1835“

НАСТАНАК МОДЕРНЕ ДРЖАВНЕ УПРАВЕ У ПЕРИОДУ СРПСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ (1804–1835) ПРЕМА ВИЂЕЊУ *СРПског/КЊИЖЕВНОГ ЛИСТА*

На основу анализе садржаја текстова објављених у *Српском/Књижевном листу* истраживано је савремено гледиште српске јавности о процесу настанка модерне државне управе у периоду Српске националне револуције (1804–1835). Резултати истраживања су показали да се, у спољном контексту, процес настанка државне управе одвијао у оквиру ширег процеса организације државне власти. Овај процес организације државне власти представљао је – заједно са друга два процеса: стварање државног подручја и прерастање становништва с тог подручја у грађане, народ, држављане – три саставна елемента Српске националне револуције, која је створила услове за обнављање државности и стварање модерне српске државе. На унутрашњем плану, организација државне власти испољила се кроз стварање организованих структура (државне власти), које су у форми друштвених односа обухватале целокупно становништво. У оквиру такве власти управа се и у организационом и у институционалном смислу испољила као носилац друштвено корисних послова.

Кључне речи: Државна управа, Српска револуција, Српски/Књижевни лист, гледиште јавности, анализа садржаја текстова.

На страницама *Српског/Књижевног листа*, као веома угледног месечника за књижевност, културу и друштвена питања, током протеклих година, написано је много драгоцених текстова и прилога из књижевности, поезије, ликовне уметности, музике, позоришта и филма, архитектуре, филозофије, археологије, историје, политике и многих других области. Због изузетне вредности и значаја за културу и савремено друштво ови текстови су већ били предмет научних истраживања (Вајагић и Војић, 2016; Војић и Вајагић, 2016). Остајући доследни разноврсности тема и области, као и њиховом значају и актуелности, сарадници *Листа* су, такође, дужну пажњу посветили и многим аспектима везаним за Први и Други српски устанак. Односно, сарадници су у својим при-

¹ bajagicdusan@yahoo.com

² sofijamisa@yahoo.com

лозима писали о Српској националној револуцији од 1804. до 1835. године као јединственом процесу, којим је почело национално ослобођење српског народа од османске владавине са обнављањем његове државности и стварањем модерне националне државе. Три саставна елемента овог процеса била су стварање државног подручја, прерастање становништва са тог подручја у грађане, народ, држављане и организација државне власти. Унутар овог процеса и као саставни део организације државне власти стварала се државна управа као носилац друштвено корисних послова. Резултати истраживања савременог гледишта српске јавности о процесу настанка модерне државне управе у периоду Српске националне револуције, објављени на страницама *Српског/Књижевног листа*, указују на то да се корени тог процеса налазе у Првом српском устанку.

Устанак је подигнут 1804. године, у Београдском пашалуку, после неколико векова у којима је српски народ живео расут на великом простору, разбијен и подељен између неколико моћних држава, којима је био приморан да служи мимо сопствених циљева и интереса, у окружењу које је за њега више било непријатељско него што му је било наклоњено, изложен верским прогонима и притисцима да се однароди. Непосредни узрок избијања Устанка били су догађаји у вези са дахијском страховладом у Шумадији, када је избила буна против одметника од султанове власти. Успеси извојевани у почетку и ширење устанка на простору Београдског пашалука утицали су на то да он прерасте у борбу „против самог султана и централне власти у Цариграду“ (Protić, 2004, 2). Поред дахијске страховладе, пред понижењима и злостављањима која су ишла до „губитка сваког људског достојанства“ (Jagodić, 2004, 1), као првог и најпресуднијег услова, на избијање Првог српског устанка утицала су још два: значајно и драгоцено војничко искуство које су Срби стекли, како у аустријским фрајкорима, тако и у служби султану против одметника од централне власти, и верска хомогеност православно-хришћанског становништва у самом Пашалуку. Сабирање ова три услова пресудно је утицало на ток и карактер самог устанка. Као значајне карактеристике Устанка, када је реч о Србима из Шумадије и суседних крајева, посебно треба издвојити две: прва је та што су се дигли на оружје против османске власти „без подстрека са стране и без ослонаца на трупе суседне Хабзбуршке монархије“ (Jagodić, 2004, 1); друга се односи на психолошки моменат којим су превладали страх од моћног Османског царства, од самих Турака и њихове освете, којој су до тада стално били изложени (Jagodić, 2004; Protić, 2004; Stojančević, 1993).

Приликом подизања Устанка, српски народ се као једнак међу собом предвођен својим вођама, Карађорђем пре свих, поново осетио као једна целина и иступио је као самосвојан субјект. Мотив и инспирација за борбу сељацима Београдског пашалука биле су јачина њиховог духа и непоколебљива снажна воља њихових вођа и кнезова. Пред таквом вољом и духом губи смисао свако тумачење, које би као повод устанку имало социјално незадовољство због недостатка обрадиве земље, глади и материјалних недаћа (Crnjanski, 2004; Jagodić, 2004; Ljušić, 2004a; Protić, 2004).

Срби из Београдског пашалука, а посебно они који су живели изван њега, доживљавали су његову територију као српско средиште и место са кога је почела

општа борба за ослобађање од Турака. Устанак је с временом све више постајао рат за национално ослобођење. Да је Први српски устанак представљао догађај од све-српског значаја, у коме су Срби на најснажнији начин исказали доживљај слободе као моралне категорије, сведочи народно причање са Косова и Метохије, у коме се каже да је мајка Карађорђа пред рођење сина уснила сан о великом човеку-јунаку и „оснивачу великог царства“ (Narodno pričanje na Kosovu, 2004, 14). Једно од сведочанстава о величини одушевљења за устанком и извојеваним победама била је и ликовна уметност. Сликарско представљање ликова вођа устанка, а посебно „Карађорђа као предводника побуњеног народа“ (Vujović, 2004, 6), имало је велики значај за ширење националноослободилачких идеја и циљева устанка у суседним земљама, где је живео српски народ. Као резултат тог великог одушевљења, помоћ устаницима у борцима, новцу и оружју долазила је из различитих српских крајева (Narodno pričanje na Kosovu, 2004; Protić, 2004; Vujović, 2004).

Устанак који је све више добијао општи српски карактер и значај, те тиме прерастао у националну револуцију, прву те врсте на Балкану, у народу је пробудио самосвест и тежњу за обнављањем државе. Наиме, из дубине народног бића изашла је сва његова традиција и историја, и почело је да се остварује све „оно што је Српска Православна Црква вековима чувала“ (Protić, 2004: 2). Свет о српској држави и њеним територијама, као и о сопственој култури и традицији чувана је непрекидно у свим деловима српског народа, на свим подручјима где је живео. Тежња за обнављањем српске државе, у обиму који је био упамћен у традицији, читавала се како у политичким плановима, тако и у практичној акцији, коју су предузимали поједини истакнути Срби али и цео народ. Као пример и за један и за други вид ангажовања могу да послуже: с једне стране, политички елаборат патријарха Стратимировића који тражи српско царство од Срема до Далмације, у чијем саставу он види и Боку и Шибеник. Односно, с друге стране, устаници који су на врхунцу своје борбе 1809. године исказали јасну представу о будућем опсегу Србије. Иако су стварне могућности биле скромне, они су те године повели „борбу за васкрс Српског царства“ (Jagodić, 2004: 5) и предузели офанзиву у правцу Босне, Рашке, и према Нишу, у правцу Старе Србије. Сходно томе, најважнији исход револуције био је у томе што је Србија од времена народних устанака против Турака почела да се схвата као стожер и узданица националног и државног окупљања (Crnjanski, 2004; Jagodić, 2004; Mitrović, 2004; Protić, 2004; Stefanovski, 2003a, 2003b; Stojančević, 1993).

Стварање устаничке државе после векова проведених у османском ропству представљало је најзначајније достигнуће Карађорђа Петровића и његових сабораца, који су тиме у полагању темеља за државне институције и у организацији власти предузели „онај чувени корак од сто миља из народних прича“ (Protić, 2004: 2). Међутим, у условима сталног ратовања, организација власти није могла да се правно учврсти и постави на један трајан начин. Први органи централне врховне власти били су Карађорђе као врховни вожд и старешинске скупштине, а нешто касније уз њих је основан и Правитељствујушчи совјет (Denković, 2010; Protić, 2004; Stojančević, 1993).

Као врховни вожд, изабран на збору у Орашцу 14. фебруара 1804. године, у смислу једног шефа државе, Карађорђе је у Устанку вршио пуну војну и

цивилну власт. Имао је надлежност врховног војног старешине и ратног команданта. На основу уставног акта из 1808. године признат је за наследног врховног предводитеља. Како старешине нису поштовале и испуњавале овај акт због низа одређених војних и политичких околности, Карађорђе је тек 1811. године добио потврду и признање за наследног војводу и уједно је постао председник Правитељствујушчег совјета (Denković, 2010; Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004a).

Старешинске скупштине су представљале други централни орган власти за време Првог српског устанка. Нису имале законодавну власт, али се на њима решавало о важним питањима из спољне и унутрашње политике. Радиле су по обичајном праву, и током Устанка се усталио обичај да се редовно сазивају почетком сваке године. Чланови скупштине били су народне старешине и главари, велике војводе и војводе пре свега, које су у њен састав улазиле по свом положају. Као скупови најистакнутијих представника из народа сврстале су се уз тада једина два парламента: енглески и мађарски, која су, у Европи оног времена, по својој суштини, представљала олигархијске скупове различитих аристократских група (Janković i Guzina, 1962; Protić, 2004).

Као трећи орган централне власти 1805. године основан је Правитељствујушчи совјет. У себи је обједињавао надлежности законодавног тела, владе и врховног грађанског суда. Све до 1811. године радио је као представничко тело, у којем су преко својих представника биле заступљене поједине нахије. Укупан број његових чланова се мењао и у зависности од времена и прилика ишао је од 4 до 12. Делокруг рада Совјета обухватао је следеће функције: судске, војне, управне, дипломатске, привредне, финансијске и просветно-културне. Исто тако, Совјет је једним делом обављао и послове црквене управе. Велико преуређење у организацији Совјета извршено је 1811. године, када је уведено шест попечитељства (министарства): војних дела, иностраних дела, просвете, унутрашњих дела и финансија. Као шесто попечитељство основан је Велики вилајетски (или народни) суд коме је на челу стајао велики вилајетски судија. Овај Суд је сматран за саставни део Совјета. У његов састав су ушли сви чланови ранијег Правитељствујушчег совјета, који као попечитељи нису ушли у састав новог Совјета 1811 (Janković i Guzina, 1962; Stojančević, 1993).

Аутори прилога у *Српском/Књижевном листу* истакли су да су се питања врховне власти и образовања чврсте централне власти решавала у контексту борбе између Карађорђа и војвода. Решавање питања првобитне акумулације политичке моћи у рукама војвода Карађорђа умногоме је зависило од његовог односа са војводама. Односно, како су резултати анализе текстова потврдили, решавање питања тог односа у корист војвода Карађорђа могло је да створи претпоставку за концентрацију врховне власти у његовим рукама, а тиме уједно и за организацију и функционисање централизованог и интегрисаног система државне власти и управе.

Према резултатима истраживања, упоредо са стварањем државе и организације власти, на основама кнежинске самоуправе³, започела је и организација држав-

³ Кнежинска самоуправа односила се на право, или боље рећи могућност, извесне локалне самоуправе коју је српски народ уживао под османском влашћу у селима и кнежинама. Суштина

не управе. Почетак стварања управе означио је избор Карађорђа за врховног војвода. Први корак у том правцу било је стварање војне управне организације. Као најважнији део те организације, устаничка војска је у целости била Карађорђево дело. Он је са великим и неоспорним даром брзо и спретно од хајдука и побуњеног народа створио војне јединице. Стварање војске имало је пресудан утицај на успех Устанка. У систему војне управне организације носиоци власти биле су војводе. Они су се као самозване вође у ширењу организације устанка обично ограничавали на простор једне нахије. Сходно томе, као нахијске војводе које су имале јаку војну власт и утицај у народу, они су врло брзо разбили уски оквир кнежинске самоуправе, стварајући над њом војне команде ширег делокруга. То им је омогућило да се све одлучније мешају у грађанску управу „на деспотски начин“ (Jovanović, 2004: 4). Стичући све већу самосталност, поред народа у нахијама, војводе су отворено испољавале самовољу и према вишој власти, било војној, било грађанској, односно чак и према Карађорђу. У току Првог српског устанка, као његови самостални покретачи поред Карађорђа, они су били оличење онакве врсте диктатуре какве се само „у револуцијама рађају“ (Jovanović, 2004: 4). Пред доминантном војном власти у нахији наметала се потреба јачања грађанске власти. Најоптималнији начин за то било је стварање судова или магистрата, који су као „прва грађанска власт“ (Jovanović, 2004: 4) имале да раздвоје судство од управе и да под своју надлежност ставе територију целе нахије. Тиме би се војводе изузеле из судских послова. Ипак, у организацији власти то је био тек први корак, јер управа у којој су војводе имале велики утицај није правила разлику између грађанских и војних надлежности. Изузимање војвода из мешања у судску власт требало је да омогући двоструки ефекат: прво, требало их је спречити да по свом нахођењу изричу казне и друго, требало је да се и они, као и сви остали обични грађани, ставе под надлежност истих тих судова. Међутим, обични судови, нити су могли у потпуности да спрече мешање војвода у судске послове, нити су имали довољно ауторитета да их ставе под своју надлежност. Такав ауторитет који би спречио самовољу војвода и народу пружио заштиту није имао у пракси чак ни Правитељствујушчи совјет. Једино је Карађорђе имао потребан ауторитет да обузда самовољу војвода, због чега је народ жалбе подносио њему, а он потом наређивао Совјету да решава проблеме са њима. Ипак, у појединим ситуацијама, Карађорђе је лично морао да интервенише у случајевима самовоље војвода. Коначно, такви Карађорђеви покушаји су имали променљив исход, и војводе нису у потпуности престале да се мешају у судске послове, те је још и њихова кривична одговорност остала неизвесна (Denković, 2010; Janković i Guzina, 1962; Jovanović, 2004; Ljušić, 2004a).

Како су резултати истраживања савременог гледишта српске јавности у *Српском/Књижевном листу* потврдили, државни послови који би се могли оз-

ове самоуправе била је у одржавању кнежинских скупштина и избору кнезова. На кнежинским скупштинама бирани су кнежински кнезови (оберкнезови), које су затим потврђивали органи османске власти. Основна дужност кнежинских кнезова била је да сакупљају или помажу у прикупљању царских пореза и дажбина. Иначе, кнежински кнез је био посредник између османских власти и народа у својој кнежини, и поред тога, имао је право да суди народу у мањим споровима. Кнежинска самоуправа била је правно потврђена ферманом 1793. године, када је Хаџи-Мустафа постао везир Београдског пашалука (Janković i Guzina, 1962).

начити појмом државна управа у Србији за време Првог српског устанка, односили су се пре свега на очување спољашње и унутрашње безбедности државе. Односно, на борбу за одбрану и ширење идеја и достигнућа Првог српског устанка. Ипак, залагањем образованих Срба из крајева северно од Саве и Дунава, који су на основу својих знања и искустава желели да допринесу стварању модерне српске државе по угледу на европске државе тог времена, у систему организовања и функционисања државне управе пре свега почеле су да се стварају такве форме деловања које су имале да нагесте њен будући развој у смислу носиоца друштвено корисних послова. Најбољи пример таквог правца у изградњи управе је развој школства, чију круну свакако представља Велика школа стварана по европском обрасцу и као основа на којој ће се градити српска просвета (Denković, 2010; Protić, 2004; Stojančević, 1993).

Стварању управе као система за вршење друштвено корисних послова основу је имала да пружи и законодавна делатност у Србији из времена Првог устанка. Један од значајних примера за развој правничке мисли и обликовање прописа тог времена био је *Закон Проте Матије Ненадовића*. Врло важна одлика овог Закона била је та да су поред *Законоправила (Крмчије)* основу чиниле и одређене новине, које су биле „одраз савремених устанничких прилика, појава и схватања у народу, па и утицаја из Аустрије“ (Petrović, 2004: 17).

У Првом српском устанку са борбом за слободу и државотворним напорима учињен је први корак ка стварању модерне националне државе. На традицијама које су тада створили српски устаници касније ће поникнути Кнежевина Србија.

Слом Првог српског устанка 1813. године означио је привремени престанак српске државе. Под ударом османске војне силе био је срушен и уништен целокупни државни апарат власти. Избијањем Другог српског устанка почео је изнова да се гради државно-управни и судски апарат, као и да се ствара нови правни поредак. Првобитни правни основ од кога се пошло у нов државотворни подухват представљао је споразум између вође Другог српског устанка Милоша Обреновића и везира Београдског пашалука Марашли-Али паше. Ово је био усмени споразум у којем су биле предвиђене извесне повластице за Србе, које су потом потврђене и султановим ферманима. Споразум је послужио као основ за увођење двојне, мешовите, српско-османске власти, у Београдском пашалуку. Овај период мешовите српско-османске власти, од новембра 1815. до августа 1830. године, у коме је Србија правно била само један пашалук Османског царства, био је време током кога је српска власт, оличена у Милошу и другим српским старешинама, полако али сигурно јачала на рачун османске власти. Поновно стварање и обнова државног апарата власти у Србији почели су већ 1815. године с оснивањем „Канцеларије Народа Сербскога“⁴ и с постављањем првих српских нахијских кнезова као управних и судских органа (Denković, 2010; Janković i Guzina, 1962).

⁴ Колективни српски орган који је радио у форми сталног савета. У почетку се састојао од 12 кнезова, из сваке нахије по један, са два писара (Janković i Guzina, 1962).

У *Српском/Књижевном листу* је писано о поновном стварању и обнављању државног апарата власти и сарадници *Листа* су у својим текстовима посебно истакли заслуге кнеза Милоша на том подухвату, који је као владалац тек ослобођене земље уистину био прави вођа свога народа. Имао је велико искуство у саобраћању с османским званичницима и због тога је у разговорима са њима био веома опрезан и неповерљив. Одлуке је иначе доносио полако и промишљено. Поступајући тако, Милош је постепено преузимао власт од Османлија и преносио је на управне и остале органе власти српске државе. Упоредо са јачањем власти државних органа, кнез Милош је користио прилику да се меша у њихов рад и да одлучује у њихово име. На тај начин, подводећи их под окриље личног режима, он је онемогућавао њихов нормалан развој (Ljušić, 2004b; Popović, 2004).

Аутори прилога у *Српском/Књижевном листу* учили су да је током периода мешовите српско-османске власти, у једном, по свему оријенталном, друштвеном окружењу, кнез Милош стварајући државно-управни апарат посебну пажњу посветио уобличавању своје владалачке власти. На основу њиховог међусобног споразума, Марашли-Али-паша је признао Милоша Обреновића за „врховног кнеза и правитеља народа сербског“ (Janković i Guzina, 1962: 205). У складу са споразумом, договорено је било оснивање Народне канцеларије, која је Србима требало да суди за веће кривике и да прикупља дажбине преко кнезова. Кнез Милош је од почетка пазио да она стварно не прерасте у представнички орган нахија. С обзиром на то да није био одређен и регулисан правни положај Канцеларије, њена права и дужности, начин избора или именовања њених чланова, кнез Милош је умногоме утицао на њен положај и састав. Именовано је њене чланове и одређивао њихов број. Посебно је водио рачуна да не постане конкурентан орган власти, који би у власти ограничавао врховног кнеза. Руковођен тиме, кнез Милош је успео да Канцеларију потчини личној владавини и она је тако постала лична Кнежевска канцеларија. Њена функција је била да му помаже у раду и да извршава све послове, које јој је додељивао (Ljušić, 2004b; Popović, 2013).

Јака владалачка власт кнеза Милоша одразила се и на функционисање органа локалне управе, која је у основи почивала на незнатно измењеним институцијама самоуправе из османског времена. Административно-територијална подела Београдског пашалука на нахије, кнежине, села и вароши остала је на снази и у време после Другог српског устанка. Управу у нахијама делили су османски муселими и српски нахијски кнезови. Муселими су били главни управни органи, који су вршили полицијску и судску власт. Уз њих, судску власт у нахији вршиле су и кадије. Кнез Милош је постављао српске органе локалне управе у нахијама и у кнежинама, на које су се делиле нахије. Делокруг нахијских кнезова обухватао је шире управне надлежности (одржавање реда, прикупљање новчаних и натуралних дажбина, организовање радова и друго) и расправљање ситнијих судских спорова. Они су у нахији били дужни да помажу муселимима у вршењу власти (полицијске и судске). Нижи органи српске локалне управе били су кнежински кнезови, који су се налазили на челу кне-

жина унутар једне нахије. Они су били потчињени кнезу Милошу и нахијским кнезовима. У својој кнежини били су задужени за вршење управних и судских послова. Делокруг њихових надлежности није био у потпуности одређен. Старешине по селима и варошима били су кметови, које је под кнезом Милошем постављала већа власт (Denković, 2010; Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004b).

Упоредо са јачањем владалачке власти, кнез Милош је у земљи спровео организацију полицијске и војне силе. Захваљујући стању створеном на основу споразума између Милоша и Марашли-Али паше, у Београдском пашалуку су постојале сталне оружане јединице пандура. У пандурима, којима су на челу стајале буљубаше, налазили су се наоружани људи кнеза Милоша и других кнезова. Њихова дужност је била стражарска, а вршили су и послове извршних и полицијских органа. Кнез Милош је прве јединице стајаће војске формирао 1825, када је у акцији сузбијања Ђакове буне увидео недостатке народне одбране. Прве чете редовне војске формиране су као уписни пандури, за разлику од већ постојећих пандура-момака, како би се од османских власти сакрило да се ради о војној оружаној формацији (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004b).

Са уобличавањем владалачке власти и државно-управног апарата упоредо је уређивано и правосуђе. Као и у случају управе, вршење судских послова је исто тако обележио постепени прелазак са османских на српске органе. По окончању Другог српског устанка, од 1815. до 1820. године, судску власт у Србији вршили су османски органи (муселими и кадије) и српски управни органи (нахијски и кнежински кнезови и кметови). Током овог периода, у пракси су српски управни органи били надлежни за суђење Србима. У хијерархији судских органа главни су били нахијски кнезови, који су пресуђивали све врсте спорова. Поред њих, судску власт су још вршили кнежински кнезови и сеоски кметови, који су пресуђивали у мањим споровима. Крајем 1820. и почетком 1821. године, по нахијским центрима приступило се оснивању српских судова-магистрата. Тако су од тог времена, сви предмети из надлежности нахијског кнеза дошли под надлежност судова. Нахијски кнез је и даље могао да учествује у раду суда, у свакој прилици када није морао да одсуствује због решавања других нахијских послова, али је пресуде сада био дужан да доноси колегијално, заједнички са осталим члановима суда. Обични преступи и ситни грађански спорови остали су и даље у надлежности нижих старешина у нахији и главних кметова (Denković, 2010; Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004b).

Скупштина се у државном животу усталила у периоду мешовите српско-османске управе. По надлежностима које је имала, није представљала орган власти. Такође, није имала функцију народно-представничког тела. Ипак, без обзира на то редовно је одржавана, обично два пута годишње. Како делокруг њеног рада није био уређен правним прописима, у раду се руководила обичајним правом, традицијом и народним потребама. Чланове скупштине је бирао кнез Милош, а његов позив за учешће на скупштини су преносиле потчињене старешине. Односно, кнез Милош је обично посредством народних старешина издавао наредбу кога од кметова, трговаца и свештеника треба позвати на скупштину (Basta, 2012; Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004b).

У *Српском/Књижевном листу* је истакнуто да су хатишерифи из 1829⁵ и 1830⁶, као и Берат из 1830⁷, те хатишериф из 1833. године⁸ представљали јединствена акта, која су имала конститутивни значај. Ова акта су на неки начин имала значај првог устава Кнежевине Србије. С обзиром на то да се Кнежевина налазила у вазалном положају, сам устав је по много чему био специфичан. Његова специфичност је била вишезначна: прво, односила се на начин настанка ових јавно-правних аката будући да су, у Цариграду, у њиховој изради учествовали сизерен, покровитељски двор и Кнежевина; друго, чињеница да су њиховом садржином били обавезани: владалац и народ, Порта и Русија, као и Србија и Порта. На основу ових аката коначно су уређени односи између Кнежевине Србије и Османске царевине, као и односи унутар саме Србије (Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c).

Земља је 1830. године добила аутономан положај, утврђен султановим хатишерифом. На челу дипломатског подухвата којим је изборена аутономија за Србију стајао је кнез Милош, али је Димитрије Давидовић дао немерљив допринос у преговорима са Портом и руским дипломатским представницима. Његов мемоар из 1830. године заједно са још неколико других аката представљао је предлог, који је српска страна поднела Порти за коначну редакцију Хатишерифа из 1830. Овим актом је Порта признала да у земљи постоји независна унутрашња управа. Исте године је султановим бератом, у коме је Милошу признато наследно кнежевско достојанство, решено питање врховне власти у

⁵ Хатишериф из 1829. године представљао је први унутрашњи правни акт Порте о положају Србије. Овим актом потврђене су одредбе:

– Акерманске конвенције из члана V које се односе на Србију. У складу са овом тачком Порта је преузела на себе извршење свих одредби члана VIII Букурешког уговора, као и постизање договора с представницима српског народа о мерама за осигурање повластица утврђених у његову корист из Оделитог акта Конвенције.

– Једренског уговора из члана VI који се тиче Србије. На основу овог члана Порта се обавезала да ће испунити све одредбе у вези са Србијом предвиђене Акерманском конвенцијом, да ће вратити шест нахија одузетих од Србије, као и да ће о свему известити руски двор (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004c).

⁶ Хатишериф из 1830. године поставио је основе државног уређења Србије. Она је овим актом добила право да има своју независну унутрашњу управу са органима управе и судства, да држи своју војску, да оснива и подиже болнице, школе и цркве. Србији је, такође, истим актом признато и територијално проширење (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004c).

⁷ Берат из 1830. године доделио је Милошу Обреновићу достојанство кнеза српског народа. Ово достојанство је било наследно и остајало је у породици кнеза Милоша, те је тако после његове смрти имало да пређе на његовог најстаријег сина, а после њега на његовог унука (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004c).

⁸ Хатишериф из 1833. године вратио је Србији крајеве који су 1813. године од ње били одузети: Кључ, Крајина, Црна Река, Гургусовац, Бања, Сврљиг, Алексинац, Ражањ, Параћин, Крушевац, један део Пазарске нахије, један део Старог Влаха, Јадар и Рађевина. Истим актом решено је питање данка тако што је одређена једна сума, у износу од 2.300.000 гроша, која је објединила све дотадашње данке (харач, везирски данак, спахијски данак и друге). На крају, договорен је нов временски рок од пет година за продају и иселљавање Турака из Србије (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004c).

Србији. Кнез Милош је тада постао истински уздигнут над осталим народним првацима (Ljušić, 2004b; Popović, 2004; Popović, 2013).

Решавањем питања врховне власти у Србији, институција кнеза је била коначно утемељена. Кнежева личност је била неприкосновена и у оквиру својих надлежности имао је право да именује све власти и све чиновнике у земљи, да даје помиловања и додељује одличја. Обреновићи су тада званично постали династија и наследни владари Србије (Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c).

Утемељујући институцију кнеза и спроводећи право унутрашњег уређења, Милош је могао да се ангажује на организовању установа државне власти. Тако је, у неколико наредних година, кнез Милош основао Размотрилиште попечитељства, што је представљало прву Владу Кнежевине Србије, и поставио прве попечитеље (министре). Спроведена је организација локалне управе и држава је била подељена на: округе, срезове и општине, те једно време у њој су постојала сердарства или области.⁹ Кнежевина Србија је успела да до 1835. године изгради основне државне институције, како врховне, тако и локалне власти. У извршавању својих обавеза, државне институције Кнежевине су биле више или мање успешне. Посебан проблем у функционисању, како институција врховне тако и локалне власти, представљало је кнежево уплитање у њихов рад. Упоредо с тим, још од ступања на снагу Хагишерифа из 1830. године, у политички живот Србије, поред већ уобличене владалачке власти, убачена је клица раздора између Кнеза и Савета по питању деобе врховне власти између ове две државне институције. Све ово дало је повода за стварање јаке опозиције, која ће касније постати позната као уставобранитељи. У таквим условима, једно од централних питања постала је израда устава. Доношење устава је постао интерес свих политичких снага у земљи, за тај чин су пре свега били заинтересовани кнежеви политички противници (Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c; Popović, 2013).

Концентрација власти у рукама кнеза Милоша ставила је све друге државне институције у ситуацију да се боре за осамостаљење и сопствено конституисање. У односу на положај владара, пред државним институцијама у Србији је за организационо и функционално уобличавање стајао дуготрајан процес (Denković, 2010; Ljušić, 2004b).

Суштина политичке борбе која се у Србији тридесетих година 19. века водила између кнеза Милоша и опозиције сводила се на то: да ли ће владар успети да одржи врховну власт у својим рукама или ће је поделити са Саветом. Кулминацију те борбе означила је Милетина буна, која је истакла два основна захтева:

– Први се односио на доношење устава, чиме би се кнежева лична владавина заменила уставном владавином.

⁹ У основи ове административно-територијалне поделе била је стара подела на нахије и кнежине, једина разлика била је у томе што су у употребу уведени нови називи. Тако су кнежине прво добиле назив капетаније, а потом је за њих уведен назив срезови. У складу са тим изменама, нахије су назване окружја. Једно кратко време, током 1830-их година, у Србији су са циљем да се ојача централизам у управи уведене нове административне јединице: велика сердарства. Ова сердарства су у једном тренутку замењена војним областима (Janković i Guzina, 1962).

– Други се тицао укидања феудализма, посебно после Хата из 1833. године, када је турски феудализам сменио српски полуфеудализам (Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c).

Најважнији исход ове буне, по мишљењу аутора прилога у *Српском/Књижевном листу*, поред укидања феудализма, био је Сретењски устав, који је био круна Српске револуције. Сретењски устав је, његов писац Димитрије Давидовић, препознао као велику могућност за српски напредак. Као одушевљени родољуб, надахнут европским идејама, он је тежњу народа за слободом у практичном смислу видео као потребу стварања националне државе утемељене на слободарским начелима. Унутар оквира државе, како је он мислио, требало је установити поредак слободе за сваког појединца. Устав је представљао „српски најранији целовито уобличени уставни документ“ (Popović, 2004: 8). Означио је окончање дуге борбе за обнову државе, односно стварање јединственог државног подручја. Уједно њиме су становништву са тог подручја призната права грађана-држављана. Коначно, Уставом је била спроведена организација власти. Тиме су Срби на простору Кнежевине Србије стекли националну и економску слободу, као и могућност да шире и унапређују постојећи оквир политичке слободе (Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c; Mitrović, 2004; Popović, 1988). Поједина веома важна решења у овом Уставу односила су се на:

– Обједињавање свих аутономних повластица које је Србија уживала на основу хагишерифа и берата, те њихово уздизање на виши ниво у уставним решењима. Тиме су у аутономном положају Србије наглашени били њене границе, грб и застава, као спољни атрибути независности. Уставом, као званичним актом, дефинисана је као веома лабава веза Кнежевине Србије са Портом, односно српске државе са Османском царевином. (Mitrović, 2004; Popović, 2004; Popović, 2013).

– Истицање принципа трипартитне поделе власти у унутрашњем државном устројству. Тако су поред кнеза као владара, органи власти у земљи били још и Државни савет са својим надлежностима у законодавној и извршној власти, као и Народна скупштина којој су додељена права законодавне иницијативе и старања о финансијском законодавству (Popović, 2004; Popović, 2013).

– Ограничавање кнеза као носиоца власти, у извесној мери. Једно од решења у чл. 63 Устава односило се на поредак министарске одговорности: „попечитељи стоје под одговором за све што би сами по себи привођили у дјејство“ (Popović, 2004: 8).

Због јасно изражених либералних идеја у погледу уставног уређења Кнежевине Србије, Сретењски устав је наишао на неодобравање великих сила Турске, Аустрије и Русије. Кнез Милош је послао у дипломатску мисију Михаила Германа, у Цариград, са задатком да спасе Устав, како би остао на снази. Међутим, услед неповољних спољнополитичких околности и притиска великих сила, Милош је био приморан да укине Устав почетком априла 1835. Као последица свега тога, кнез је, такође, морао да потисне Димитрија Давидовића из свих важнијих државних послова (Mitrović, 2004; Popović, 2004; Popović, 2013).

Укидање Сретењског устава надживеле су две институције: Државни савет који као врховна државна институција од тог времена нагло добија на зна-

чају, и данак од шест талира у сврху правилнијег финансирања. Овакав данак уведен је на Сретењској скупштини уместо десетка, приликом укидања феудализма. Уставно питање у Србији решено је Уставом од 1838. године, такозваним „Турским уставом“, којим су као најважнији органи власти утврђени: наследни кнез, централна влада са три министра и Савет са седамнаест сталних (доживотних) чланова. У законодавству су савет и кнез били равноправни, те је сходно томе у вршењу власти кнез био ограничен саветом (Janković i Guzina, 1962; Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c).

Формирање организоване државне власти у Кнежевини Србији заокружено је убрзаним стварањем чиновништва после хаџишерифа од 1830. Са стварањем чиновништва почело се већ у току обликовања владалачке власти у периоду мешовите српско-османске власти. Усредсређивањем врховне власти у рукама кнеза Милоша, на ранг чиновника сведене су старешине и кнезови, које је он постављао и који су од њега зависили. Пример Димитрија Давидовића на изванредан начин сликовито дочарава чврсту везу, која је постојала између кнеза и његових чиновника. Давидовић је својим радом, родољубљем и приврженошћу стекао велико поверење код кнеза Милоша. Због тога је, када је постао његов секретар, кнез био спреман да му се обрати за мишљење. У ширем смислу, живот Димитрија Давидовића је добар пример на коме може да се дочара испреплетеност културних кругова, западног и источњачког, у којима су Срби живели током 19. века. Сажимање ових кругова у једном амбивалентном односу вршило се у државно-управном систему, који се стварао у Србији за време прве владе кнеза Милоша Обреновића. У државно-управни систем заснован на оријенталном контексту уношена су достигнућа и схватања из Европе оног времена. После хаџишерифа од 1830. године, државно-управни систем почиње да добија форму хијерархијски рашчлањеног и организованог бирократско-управног апарата власти, који почива на подели рада и компетентности. Носиоци овог система су чиновници, који на основу трајне поделе дужности и овлашћења обављају поједине друштвене послове као своје стално занимање (Denković, 2010; Ljušić, 2004b; Ljušić, 2004c; Popović, 2013).

Резултати истраживања савременог гледишта српске јавности у *Српском/Књижевном листу* о процесу настанка модерне државне управе у периоду Српске револуције (1804–1835) говоре о томе да се у јавности овај процес посматрао као саставни део ширег и сложеног процеса обнављања државности и стварања модерне српске државе који је обухватао: организацију државне власти, стварање државног подручја и прерастање становништва односно народа са тог подручја у грађане-држављане. Аутори текстова посебно наглашавају исцрпљујућу и дуготрајну оружану и дипломатску борбу са страним силама и факторима, која је послове државне управе превасходно сводила на очување спољашње и унутрашње безбедности државе. Односно, наспрам које је било неопходно јачање владалачке власти, како би она постепеним преузимањем власти од Османлија јачала управне и остале органе власти српске државе. Природни ток процеса деконцентрације власти увођењем деобе власти прекинут је силом и вољом страног фактора, који је приморао кнеза Милоша да укине Сретењски устав. Ипак, без обзира на све то, по мишљењу српске јавности, како је то резултатима истраживања потврђено, Српска

револуција је уродила значајним плодовима: решавањем уставног питања и ограничавањем владареве власти, а пре свега стварањем услова за изградњу модерне државе, и управе као носиоца друштвено корисних послова.

Списак референци

- Bajagić, R. & Božić, S. (2016). Istorijske dimenzije aktuelnih tema savremenog društva – prema pisanju *Srpskog/Književnog lista* (2002–2015). U: Dimitrijević, B., Đigić, G. (ur.). *Međunarodni naučni skup Nauka i savremeni univerzitet* (5; 2015; Niš) *Tematski zbornik radova*, Tom 1 (223–236). Niš: Filozofski fakultet.
- Basta, D. (2012). Dinamizam srpske dvovekovne ustavnosti. („Dva veka srpske ustavnosti“, Srpska akademija nauka i umetnosti, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010), *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 104, 6.
- Božić, S. & Bajagić, D. (2016). Historical Themes in Print Media in Serbia: *Srpski/Književni list*. U: Daković, N., Nikolić, M., Rogač Mijatović, Lj. (prir.). *Media Archeology: memory, media and culture in the digital age* (221–235). Belgrade: Faculty of Dramatic Arts.
- Crnjanski, M. (2004). Vožd. Povodom sto trideset godišnjice izbora u Orašcu, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 25, 1, 3.
- Denković, D. (2010). *Doba uprava*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu–Centar za izdavaštvo i informisanje.
- Jagodić, M. (2004). Prvi srpski ustanak i srpsko nacionalno pitanje, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 1, 4–5.
- Janković, D. & Guzina, R. (1962). Srbija u XIX i početkom XX veka. U: *Istorija države i prava jugoslovenskih naroda do 1918. godine* (180–301). Beograd: Naučna knjiga.
- Jovanović, S. (2004). Karađorđe i njegove vojvode. Jovanović, B. (prir.), *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 4.
- Ljušić, R. (2004a). Karađorđe, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 3.
- Ljušić, R. (2004b). Srbija 1835. godine. (Poslednja godina Srpske revolucije), *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 9.
- Ljušić, R. (2004c). *Kneževina Srbija 1830–1839*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Mitrović, V. (2004). Fototipsko izdanje Sretenjskog ustava, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 8.
- Narodno pričanje na Kosovu. (2004). Rođenje Karađorđevo. Kako je Turkinja spasila Srpstvu Oslobođioca. Navedeno prema: Vreme, Beograd, 12. VII 1922, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 14.
- Petrović, M. (2004). Izvori Zakona prote Matije Nenadovića, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 1, 16–17.
- Popović, D. (1988). Ustav od 1835. godine („Sretenjski ustav“). U: Jovičić, M. (ur.). *Ustavi Kneževine i Kraljevine Srbije 1835–1903* (37–59). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti–Odeljenje društvenih nauka.

- Popović, D. (2004). Sretenjski ustav – oruđe vladavine i vesnik slobode, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 8.
- Popović, R. (2013). Primeri istinskog rodoljublja: Radoš Ljušić, Orijentalni novinar, evropski političar Dimitrije Davidović (1789–1838), *Službeni glasnik*, Beograd, 2013, *Srpski književni list: mesečnik za književnost, umetnost i kulturu*, 6/111, 8.
- Protić, P. (2004). Sretenje – dan kada su se ponovo sreli Srbija i Evropa, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 2.
- Stefanovski, M. (2003). “Ustavne promene” i srpska državnost, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 9/10, 1, 3.
- Stefanovski, M. (2003). Nacrti srpskog ustava, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 11/12, 4–5.
- Stojančević, V. (1993). Srpska nacionalna revolucija i obnova države od kraja XVIII veka do 1839. U: Stojančević, V. (ur.). *Istorija srpskog naroda*, V, 1, (7–158). Beograd: Srpska književna zadruga.
- Vujović, B. (2004). Istinit lik vožda Karađorđa, *Književni list: mesečnik za književnost, kulturu i društvena pitanja*, 18, 6–7.

THE FOUNDATION OF THE MODERN STATE ADMINISTRATION DURING THE PERIOD OF SERBIAN REVOLUTION (1804–1835) AS SEEN BY THE SERBIAN / LITERARY JOURNAL

Based on the analysis of articles published in *Serbian/Literary Journal*, the research of the modern view of Serbian public about the foundation and formation of the modern state administration during the period of the Serbian National Revolution (1804–1835) has been conducted. The results of research verified that, in the external context, the process of formation of the state administration took place as an integrative part of the wider process of organization of state power. This process of organization of the state power represented together with the other two processes: the creation of the territory of national state and the transformation of the population of that particular area in the category of the citizens and the nation, the three crucial components of the Serbian national revolution that generated the conditions for the restoration of the statehood and the formation of the modern Serbian state. Internally, the organization of state power is expressed through the creation of organized structures of state power, which are in the form of social relations incorporated the entire population of national state territory. In the context of such public (state) authorities, the administration both in organizational and institutional terms manifested itself as the holder of socially useful jobs.

Keywords: State Administration, Serbian revolution, Serbian/Literary Journal, the public perception, content analysis of texts.